

sentació, és destacable l'ús aclaparador que fa de fonts jurídiques gregues, romanes i bizantines —no debades Cantarella és catedràtica de Dret Romà a la Universitat de Milà—. Ara bé, cal anar amb compte amb el decalatge que separa costum i dret: entre com *són* i com *han de ser* les coses.

D'altra banda, hereva com és del professor Raffaele Cantarella, l'autora recorre sovint a tota mena de testimonis literaris. Amb més precaució encara hem d'encararnos als textos que ens proposa, perquè —tal com, malgrat tot, ella mateixa indica a la p. 105— una literatura escrita per homes pot desfigurar fins a la caricatura el món *real* de les dones. De la mateixa manera és arriscat, i Cantarella rectament ho censura, l'ús que alguns estudiosos han fet del mite per sondejar els períodes preliteraris de Grècia i Roma: el discurs mític pot tenir

una relació molt mediata amb la realitat, i fins i tot pot erigir-s'hi com a contrari (a fi de, per exemple, «exorcitzar-la», aquesta realitat).

Al llarg de tot el llibre, no es deixa endur Eva Cantarella per l'eufòria de considerar els moments de conquesta de la dona (un poder que ha estat sobreestimat, des de Bachofen i part de la literatura del XIX entorn del «matriarcat», fins, més recentment, pels autors que han destacat la importància i la dignitat de la dona en el clos familiar), sinó que posa en evidència els aspectes d'una història «feta, en primer lloc, d'incapacitats i exclusions».

Jordi Pàmias Massana

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

BERMEJO BARRERA, J.C. 1996.
Grecia Arcaica: la mitología.
Madrid. 64 p.

Tenim a les nostres mans una obreta molt breu (tan sols 64 pàgines), però extremament densa de contingut. El professor José C. Bermejo ens introdueix en el món dels mites grecs començant pels inicis més remots i acabant en la identificació fusió de l'heroi grec amb el sant cristià. Aquest seguiment lineal dels mites de la Grècia arcaica i llur repercussió posterior el trobam segmentat en set capítols. Començam amb una introducció, en la qual se'ns exposen els punts bàsics que caracteritzen l'època arcaica.

L'apartat següent rep el títol «El mito como enunciado»; partint d'interrogants inicials tals com aquest: «¿Cómo es posible que alguien conciba una historia sobre algo que se sitúa más allá de la vida cotidiana, pero que pasa a ser considerado el fundamento de esta vida?», anirem configurant una resposta no només al llarg d'aquest capítol, sinó de tot el treball. Trobam també en aquest apartat la distinció entre

la paraula quotidiana, efímera, i la paraula del poeta.

El tercer capítol, «El mundo y su formación. Los orígenes del poder y del sexo», ens introdueix en la cosmogonia, recurrent els graons «Caos», «Erebo y noche», «Variaciones cosmogónicas», «La cosmogonía de las aguas primordiales» i «Éter y Hémera». Per al desenvolupament de tots aquests apartats l'autor ha fet servir textos i citacions d'autors com Homer, Hesíode, Plató, Aristòfanes, Acusilau, Ferecides, Diògenes Laerci, Apol·lodor, textos òrfics, etc. Cal destacar, a més, la col·locació encertada d'uns esquemes de genealogies i de distribucions del cosmos molt aclaridors. Els principals noms propis d'aquesta cosmogonia tenen també els seus paral·lels hurrites.

«La instauración del poder: el rey, su familia y su sexo» enceta el quart apartat, amb aquestes subdivisions: «Urano y Gea» i «Crono y Rea». Ara ja hem fet el pas de l'e-

tapa de personatges com la Nit, l'Èter, el Son, la Mort... cap a una altra etapa de personatges antropomòrfics; és quan la sexualitat i la sobirania apareixen per primer cop poderosament. Tant Urà com Cronos sofreixen el mateix ritual: la desvirilització; en el cas del primer, ja sabem que és per mitjà de la falç. Pel que fa al segon, llegim a la pàgina 31: «De modo que el mito de Crono sería, en cierto modo, una repetición del de Urano, estando en él la castración sustituida por la ingestión de una piedra fálica suministrada por su esposa, ingestión que le acarreará la pérdida tanto del poder como de su hegemonía sexual». Interessants també són algunes reflexions sobre l'evolució d'aquestes dues divinitats; el primer, Urà, es va idealitzant així com passa el temps —segons Diodor Sícul hauria estat el primer rei dels atlants, un poble just i pietós—, mentre que el segon, Cronos, és present en la tradició religiosa òrfica, i el seu mite sofreix importants variacions.

El capítol cinquè «Mito y sistema» fa reflexions sobre els canvis que es produeixen entre el pas de la transmissió oral dels mites a la seva transmissió per escrit, i exposa les conseqüències visibles de l'al·fabetització.

«El héroe griego: mito, culto y literatura», en sisè lloc, ens dóna les claus per aproximar-nos a una definició del perfil de l'heroi grec, una figura que no té paral·lel en moltes religions i que resulta molt difícil de concretar en una definició.

El setè i últim apartat, «La metamorfosis del mito griego», és una conclusió de tot el que s'ha exposat, però mira cap endavant, és a dir, se'ns parla de la repercusió i de la pervivència dels mites al llarg de la literatura. Destacaríem, a la pàgina 57, la idea següent: «El mito proporciona, pues, toda una tramoya de clichés que los literatos podrán explorar con mayor o menor éxito, pero pierde gran parte de su fuerza al verse desprovisto del valor de verdad y convertirse en un esquema de ficción».

A les darreres pàgines el lector hi pot trobar una bibliografia corresponent a cada capítol. En definitiva, és un llibre breu però, com es veu, sucós.

Antònia Soler

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

CHADWICK, John. 1996.

Lexicographica graeca. Contributions to the Lexicography of Ancient Greek. Oxford: Clarendon Press. 343 p.

Pocos meses después de la publicación del nuevo suplemento del *Greek-English Lexicon* de Lidell-Scott-Jones (LSJ), sale a la luz esta contribución a la lexicografía griega debida al profesor J. Chadwick, quien precisamente ha sido miembro del Comité nombrado en 1980 por la Academia Británica para supervisar su proyecto de un nuevo suplemento del LSJ.

El libro consta de dos partes bien diferenciadas, una introducción de carácter teórico, donde el autor desarrolla sus puntos de vista sobre lexicografía y que ocupa las pági-

nas de la 1-30, y una segunda parte en la que se presentan una serie de ejemplos concretos y se aportan propuestas nuevas en el análisis de su valor semántico. Esta segunda parte abarca las páginas 31-320. Siguen a continuación sendos índices, uno de palabras griegas y otro de las citas de pasajes literarios, de inscripciones y papiros (p. 323-343). Todo ello precedido de un breve prólogo, en el que el autor confiesa su «temeridad», pero confía en la validez de su método en un enfoque más moderno de los estudios de lexicografía.